

Peqqissutsimut Pitsaaliuinernullu Aqutsisoqarfik • PAARISA
Styrelsen for Sundhed og Forebyggelse • PAARISA

Box 1001 – 3900 Nuuk
E-mail: Paarisa@nanoq.gl

Kalaallit Nunaanni

Imigassaq ikiaroorartullu pillugit Siunnersuisoqatigiit

2010- mut nalunaarusiaat

Januar 2011

1. Aallaqqaasiut

Kalaallit Nunaanni Imigassaq ikiaroonartullu pillugit Siunnersuisoqatigiit Imigassanik aalakoornartortalinnik nioqquteqartarneq sassaallertarnerlu pillugit Inatsisartut Inatsisaat nr. 11, 11. november 2000-imeersoq naapertorlugu pilersitaapput. Siunnersuisoqatigiit suliassaannut najoqqutassiaq naapertorlugu imigassaq ikiaroonartullu tunngatillugu pissutsit pillugit Naalakkersuisunut ukiumoortumik nalunaarusiortoqartartussaallutik, imigassanik aamma/imaluunniit ikiarooniutinik atuinerup annikillisinneqarnissaanut pinaveersaartitsinerlut / pitsaaliornissaanut iliuusissatut kaammattuutinik siunnersuinernillu saqqummiussaartartussaallutik.

2. Imigassaq ikiaroonartullu pillugit Siunnersuisoqatigiit suliassaannut najoqqutassiaq suliassanillu ingerlatsineq

Suliassanut najoqqutassiap siunnersuisoqatigiit suliassaat, atuuffissaat agguataarnissaallu nas-suiaaserpai

Suliassanik ingerlatsiviup suleriaaseq, ataatsimiinnernut, ilaasortat allattoqarfiullu atuuffiitut malittarisassat allaaserai.

3. Imigassaq ikiaroonartullu pillugit Siunnersuisoqatigiit 2010-mi katitigaanerat/ilaasortalersorneqarnera

Siunnersuisoqatigiit 2010-p naanerani ukunannga ilaasortaaffigineqarput:

Meeqqanut inuusuttunullu sinniisuutitaq – psykolog namminersortoq Inuk Bourup-Nielsen, siunnersuisoqatigiinni siulittaasuusoq.

Meeqqanut inuusuttunullu sinniisuutitaq – perorsaasut peqatigiiffianni PIP-mi siulittaasoq, Kaaliina Skifte, siunnersuisoqatigiit siulittaasuata tullia.

KANUKOKA-miit sinniisuutitaq, Helga Nielsen.

Kalaallit Nunaanni politimesteri, Bjørn Bay Tegner.

Peqqinnissakkut Nakkutilliisoqarfik, Turid B. Skifte.

Isumaginninnermut Naalakkersuisoqarfik, Andu S. Olsen.

Kalaallit Nunaanni Timersortartut Kattuffiat, Akara Skifte.

Meeqqat atuarfianniit/KIIN-imiit sinniisuutitaq, Kirsten Olsen.

Imigassaq ikiaroomartullu pillugit Siunnersuisoqatigiit allatsi, Berti Bourup.

4. Siunnersuisoqatigiit 2010-mi ataatsimiittarnerat immikkoortullu oqaluuserineqartut nassuiaaserneqarnerat.

Imigassaq ikiaroomartullu pillugit Siunnersuisoqatigiit suliassanik ingerlatsisarnermi § 5 naapertorlugu 2010-mi marloriarlutik ataatsimiipput, februarimi ataasiarluni ataatsimiittoqarpoq, septembarimilu ataasiarluni ataatsimiittoqarluni. Ataatsimiinnerup siulliup nalaani, Peqqissutsimut Naalackersuisup Agathe Fontain-ip kissaateqarneratigut, imigassamut politikki pio-reersoq qanoq sakkortusarneqassanersoq ilaatigut eqqartorneqarsimavoq, taamaasilluni imera-junneq, imigassartorsimaneremut attuumassutilinnik persuttaasarneq, allallu imigassartorsima-neremut attuumassutillit inunnut saassussisarnernut kiisalu meeqqanik atonerluinerit pitsaane-rusumik akerlilerniassammagit. Tamanna EM 26/2009 naapertorlugu.

Isummiussaq unaavoq, EM26/2009-mik Inatsisartut oqallisiginninnerat siunnersuisoqatigiit ataatsimiinnertarnertigut arlalitsigut oqallisigisarsimasaat malugisarsimasaallu assigiinngitsor-passuartigut tulluartausut. Kingunerisimavaalu, nuna tamakkerlugu imigassaq pillugu isuma-sioqatigiinnermik ingerlatsinissaq Naalackersuisunut kaammattuutigineqarsimasoq. Siunnersuisoqatigiit imigassaq pillugu inatsiseqarnermik maannakkut atuuttumik annertunerusumik sukaterinissaq innersuussutiginnigilaat, kisiannili siunnersuisoqatigiit tamakkununga tunnga-sut tamakkiisumik inuiaqatigiinnit suliassaatur nalilerlugu isiginngilaat, tassanilu Kalaallit Nunaanni imigassamik ileqqulersuuteqartarneq pillugu iternga tikillugu oqallinnissaq pisariaqartinneqarpoq. Kingullermik tassunga assingusumik 1985-imi suliniuteqartoqarpoq, tassanilu imigassamut politikki pillugu paasiniaaqatigiinneq ingerlanneqarluni.

Siunnersuisoqatigiit inuiaqatigiinni Imigassamut ileqqulersuutit pillugu 2009-mi sammisaminik ingerlatseqqinniarluni qinersimavaa, tassanilu 2011-mi imigassaq pillugu isu-masioqatigiinneq pilersaarusiornissaq pillugu aallussinissamut nukiit pingaarnertinneqassap-pat.

Peqqissutsimut Naalackersuisup Imigassaq pillugu isumasioqatigiinnermik eqqaarsaat taper-sersorpaa, siunnersuisoqatigiillu isumasioqatigalugit aaqqissuussinermik ingerla-tsisuuniarlutik. Ataatsimiinnissaq 2011-mi septembarimi ingerlanneqarnissaa pilersaarutaa-voq, Aqutsisullu pilersinneqassapput. Ataatsimiinnerup imarisaasa Peqqissutsimut Naalacker-suisup siunnersuisoqatigiillu isumaat ersersissavaat.

Siunnersuisoqatigiit ataatsimiinnerisa aappaata nalaani Qallunaat Nunaanni Peqqissutsimut Aqutsisoqarfiup imigassartornissamut killigisaasussatut innersuussutai nutaat arfineq marluk oqaluuserineqarput. Kalaallit Nunaata Qallunaat Nunaanni Peqqissutsimut imigassamik imernermut annerpaatut killigititatut kaammattuutaa malinniarpaa, tassanilu kaammattuutigineqartoq tassa, sapaatip akunneranut annerpaamik arnanut immiartorfiit 14-it angutinullu annerpaamik immiartorfiit 21-it imertassagaat. Killigititaasullu inunnut inersimasunut atuupput.

Siunnersuutigineqartut nutaat ilagaat, immiartorfiit 7-init amerlanerunngitsut sapaatip akunneranut arnanut inersimasumut killigitinneqarput angutillu 14-init amerlanerusunik imertarnissaat annertunerussanngilaq – kiisalu innersuussutigineqarpoq, piffissap tamatuma nalaani immiartorfiit imikkat 5-nngortinnagit unitsittariaqartoq.

Ilaasortat akornannit suleqatigiinnik pilersitsisoqassaaq, taakkulu Qallunaat Nunaani Peqqissutsimut Aqutsisoqarfimmiit killigitinneqartut innersuussutaat kingulliit pillugit misissuissapput. Siunnersuisoqatigiit kaammattuutitik Naalakkersuisunut nassiuissavaat.

”Akissussaaffilimmik sassaalliisarneq”-mut tunngatillugu pingaartumik inunnt 18-it inorlugit ukiulinnut sassaalliineq kiisalu aalakoortunik kiisalu inuit 18-it inorlugit ukiullit sassaallii-nermik imigassanillu aalakoornartulinnik nioqquteqartuusunik isiginninniarnerusoqassasoq, tamannalu ajornartorsiummut tunngasoq, Peqqissutsimut Naalakkersuisup sutorniartar-fiutillit, Niuertarfiutileqatigiit peqatigiiffiat kiisalu Politimestereqarfik suleqatigalugit qulaajarusukkaat. Siunnersuisoqatigiit Peqqissutsimut Naalakkersuisoq eqqasuuteqaqatigaat, pitsaannerusumillu suliniutip suliarineqarsinnaanera tapersorsorlugu. Naalakkersuisoqarfiup allattoqarfiullu 2010-mi decembarimi oqartussaasoqarfinnik eqqaaneqartunik ataatsimeeqateqarpoq. Isumaqatigiissutigineqarporlu siunissammi ingerlaavartunik ataatsimiittoqartassasoq. Ataatsimiinnerup nalaani paasineqarpoq, tassa inuusuttunut 18-it inorlugit ukiulinnut nioqquteqartarnermut ajornartorsiut immaq pingaarnerusumik imigassallersinnaanermut ataasiaannartumik akuersissutiniittoq.

Allattoqarfiup ”allagartarsuarnik” sanaartorneq aallartissimavaa manna pillugu oqariartuutilik, inunnt 18-init inorlugit ukiulinnut aalakoortunullu imigassamik tuniniaasoqassanngitsaq, kiisalu sulisuusut 18-inik ukioqalereersimassasut. Allagartaasuit pisiniarfimmi sutorniartarfinni/sassaallertarfinilu ersarissumut nivinngarneqassapput. Aammattaaq imigassamut inatsisip imarisai pillugit naqitannguamik saqqummertoqassaaq, tassani pininnaatitaaffiit pineqaatissiissutaasinnaasullu erseqqissarneqassallutik.

2011-mi ukiup qaammataani siullermi hashimik atornerluineq pillugu TV-kkut paasititsiniaaneq ingerlanneqassaaq.

5. Suliniutit ilai:

Kalaallit Nunaanni katsorsaannermit inissisimaneq pillugu Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfiup augustimi ullormi immikkut sammisaqarfiani siunnersuisoqatigiit ilaasortanik pingasunik peqataatitaqarput. Siunnersuisoqatigiit siusinnerusukkat katsorsaannermit inissisimanernik oqallisiginnittaarneri arlallit Naalakkersuisunullu kaammattuutigisaat kivinneqarlutillu erseqqissarneqarput.

Kommunit katsorsaannermit tunngasunik tigusinissaminnut piunassuseqarput, kisiannili suliaasat annertussusaannut tunngatillugu aningaasanik kissaateqarput.

Paasisat ilaat siunnersuisoqatigiit siusinnerusukkut katsorsaasartunut piumasaqaataasunut tunngatillugu innersuussutaannut assingusut, tassanilu atonerluinermut katsorsaaneermut tunngaviusumik ilinniartitsinissaq innersuussutigineqarpoq. Kiisalu pingaartinneqarluni, misissuisartut nalussangikkaat sunik misissuinerlutik – aammalu periarfissat sorliit periarfissaanersut.

Nunat Avannarliit aanngajaarniutit pillugit paasiniaaqatigiinnerannut Allattoqarfiup peqataa-nera pillugu siunnersuisoqatigiit ilisimatinneqarput, 26-issaannik ingerlanneqartoq. Ukioq manna paasiniaaqatigiinnermi sammineqarsimasut tassa: aanngarniutitut tunngasunut atuiner- mi ineriartortitsineq - inooqatigiinnut tunngasutigit assigiinngissuseqarneq imigassarlu – suliniutitut ilisimasanullu tunngasut suliniummut ataqatigiinneri – Imigassaq suliffeqarnerlu – suliniutitut ilisimasanillu paasisimasaqarneq ataqatigiitsinnerilu – Aanngarniutitik suliaqarnermi angajoqqaajuneq.

Paasineqarpoq, Kalaallit Nunaanni sammisaqarfikkut aalajangersimasukkut inuiaqatigiit inuuniarnikkut aningaasaqarnikkullu atugarisaannik ilisimatusaatit amigaatigineqartut. Siunnersuisoqatigiit Inerisaavik suleqatigalugu, meeqqat atuarfianni ilinniartitsisunut, qanoq angajoqqaat ilanngullugit aanngajaarniutitut tunngasunut ilinniartitsineq ingerlanneqarsinnaanersoq pillugu iliuusissaq ineriartortinniarpaa.

Aammattaaq Peqqissutsimut Naalackersuisoq kiisalu Paarisami Immikkoortortaqaarfimmi pi- sortaq Nunat Avannarliit Ikiaroornartumik Oqalliffianni peqataasimapput. Ataatsimiinnerup nalaani peqataasut Kalaallit Nunaani imigassamut aanngajaarniutitut qitiusumik kommuni- tigullu akiuniarnermut pitsaaliuinernullu suliniutitik paasisaqarluarput.

6. Imigassamik ikiaroornartumillu atuineq

2009-mi 459.000 literip miss. imigassat aalakoornartortallit eqqunneqarput, ilusermi ataaniittumi ukiumut siulianut sanilliullugit 6.000 literip miss. annertunerulluni, imaluunniit 1,4 pct-ingajammik.

Eqqussuineq inuummut ataatsimut 14-inik ukioqalereersimasup agguaqatigiissillugu imigassaq aalakoornartortallit 10,67 literiuvoq, takussutissamut ataaniittumut naleqqiuguk. Ukiup siulianut naleqqiullugu 1,1 pct-imik annertuseriarfiulluni, tassani imigassamik eqqussuineq inuummut ataatsimut 14-nilereersimasumut agguaqatigiissillugu 10,55 literiulluni

Imigassat aalakoornartortallit eqqussuineq

Indførsel af ren alkohol

Inummut ataatsimut inumnullu ataatsimut 14-nilereersimasumut imigassamik aalakoornartortalit eqqussuineq.

Imigassaq aalakoornartortalit literimut	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Inummut ataatsimut	8,68	9,08	8,81	9,05	8,04	8,15
14-lereersimasumut	11,65	12,12	11,68	11,97	10,55	10,67

Hashi

2008-mi hashi 43 kilumut naleqqiullugu 2009-mi hashi katillugu 183,5 kg arsaarinnissutigineqarpoq, - tassa imaappoq. Hashimik arsaarinnissutaasunit/unioqqutitsinernit annertuumik qaffariarneq.

2008-mut 2009-mullu nunap immikoortortartuutaartumik unnerluutiginninnerit

	Nanortalik	Qaqortoq	Narsaq	Paamiut	Nuuk	Manitsog	Kangerlussuaq	Sisimiut	Aasiaat	Qeqertarsuaq	Qasiyannuguit	Ilulissat	Uummannaq	Upernavik	Pituffik/Qanaaq	Tasiilaq/Itoqqortoormiut
2008	10	39	12	9	235	41	37	58	63	3	4	33	1	1	0	2
2009	20	59	21	12	222	20	24	54	29	2	10	60	6	0	0	4

7. Naalackersuisunut kaammattuutit

Siunnersuisoqatigiit makkuninnga kaammattuuteqarput, qulequttatut isikkulerlugit allanneqarsimasut:

1. GIHR – Peqqissutsimut ilisimatusarnermut Institutsi aammalu KIIIA´p ilisimatusaqatigiivi aanngajaarniutitut ajornartorsiutit sunniutaanut tunngatillugu, angusassamik toraagalik suli- niuteqarnissaq siunertaralugu, Kalaallit Nunaanni misissuinerniit atortussanik tatiginartunik sularinninnermut ilanngunneqarlutillu ilisimatinneqartariaqaraluartut.

2. Siunnersuisoqatigiit kaammattuutigiuarpaat, suliniut ingammik meeqqanut inuusuttunullu suli atuisunngorsimanngitsunut tunngatinneqassasoq – tamannalu innuttaasut peqqissuunis- saannik pilersaarummut Inuunerittamut naapertuuppoq. Paasissutissat tunngaviusut Paarisa- meersut ajunngillat, kisianni pingaarluinnarpoq meeqqat inuusuttullu akornanni pitsaaliuinerit ingerlatiinnarnissaat annertusarnissaallu, pingaartumik imigassamik ikiaroomartumillu ajor- nartorsiuteqarnermut naleqqiullugu. Tamannalu politiit suliniutaannut ”Nakuusernermut paar- laallugu oqaloqatigiinneq”-mut tunngasumut assingusumik, atuartitsissutissanik suliaqarnik- kut ingerlanneqarsinnaavoq.

3. HBSC-ip allattoqarfiata siunissami meeqqanik atuartunik misissuinernit nalunaarutinik Pitsaaliuinerit siunnersortitut akissutinik aamma pissarsisinnegartassasut atuarmiit pissarsia- risartagaasa assinginik. Tamatumani siunertarineqarpoq, siunnersortit sulinermit kisitsisimik paasissutissanillu sumiiffimmi atuuttut tunaartaralugit suliaqarsinnaanerit, kiisalu pinaveer- saartitsinerit ataatsimiitsitaliat sulineranni najukkanni oqallitarnissamut tunngaviutinneqar- tassallutik. .

4. Ataatsimoorussamik suliniuteqarnissamik suliaqarnissaq siunertaralugu, kaammattuutigi- neqassaaq Meeqqanut inuusuttunullu Periusissiami aanngajaarniutitut nalinginnaasumik oqal- linnerit ilanngunneqassasut.

5. Siunnersuisoqatigiit imigassamik atorerluinerit katsorsaaneq pillugu Ullunit sammisa- qarfiusunit isummiussat kaammattuutigalugillu tapersersorpaat.

6. Naalakkersuisut imigassamut inatsisip § 26-ani imm. 3 naapertorlugu immikkut ittumik peqqussumik atulersitsissasut pillugu, tassa suliffeqarfinni tamani aanngajaarniutitut politik- kimik sularinninneq pillugu piumasaqaateqassasoq.

7. Siunnersuisoqatigiit kaammattuutigaat, aanngajaarniutit imminut toquttarnerit pitsaaliui- nerit ilanngunneqarnissaat.

8. Siunnersuisoqatigiit kaammattuutigaat, imigassamik atorerluisarnerit tunngatillugu an- nertunerusumik sammineqarnissaat tamakkualu atorerluinerit akornutitut kingunerisartagaat; kinguaassiuutitigut pinerluuteqarnerit nakuusernerit toqutsisarnerillu. Soorlu meeqqanut naa- maarniarnermik ajornartorsiuteqartarnerit, annertunerusumik sammineqarnerisigut..

9. Siunnersuisoqatigiit kaammattuutigaat, Qallunaat Nunaani Peqqissutsimut Aqutsisoqarfiup imigassartornissamut killigititaasussatut innersuussutai kingulliit malinneqassasut.

8. Ukiup tullianut sammineqartussat

Sammineqartussaq tassaassaaq Kalaallit Nunaanni imigassamik atuinermut ileqqut, tassanilu imigassaq pillugu isumasioqatigiinneq isiginiarneqarnerusaaq.

Berti Bourup

Siunnersuisoqatigiinnut allatsi